

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยที่แสวงหาความจริงในสภาพที่เป็นอยู่ โดยธรรมชาติ ซึ่งเป็นการสอบสวน มองภาพรวมทุกมิติ (Holistic perspective) ด้วยตัวผู้วิจัยเอง เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่สนใจกับสภาพแวดล้อมนั้น โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นความรู้สึนึกคิด คุณค่าของมนุษย์ และความหมายที่มนุษย์ให้ต่อสิ่งแวดล้อมต่างๆรอบตัว เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive analysis) (อารีย์วรรณ อ่วมธานี, 2553)

วัตถุประสงค์ของการวิจัยในเพื่อศึกษาความสุขและความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ โดยการสังเกตจากกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ ประกอบการกับการหาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุและบุคคลรอบข้าง จากนั้นจึงสะท้อนประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษาในมุมมองของผู้วิจัยตามรูปแบบการวิจัยเชิงอัตชีวประวัติพรรณนาต่ออนาคตของการเป็นผู้สูงอายุของผู้วิจัยเอง ดังนั้นการวิจัยจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนแรกเป็นการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แนวคิดวิธีการวิจัยแบบทฤษฎีฐานราก เพื่อสร้างทฤษฎีเล็กๆขึ้นมาสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมหนึ่งๆ ซึ่งในที่นี้ก็คือ เพื่ออธิบายถึงความสุขและความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ

ส่วนที่สอง เป็นการพรรณนา โดยใช้แนวคิดการวิจัยแบบอัตชีวประวัติพรรณนาเพื่อสะท้อนประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้รับจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ประกอบกับประสบการณ์ในชีวิตที่มีต่อผู้สูงอายุ เพื่อบอกตนเอง และผู้อื่นเมื่อต้องก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุในอนาคต

ขอบเขตและกลุ่มเป้าหมาย

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้กรณีศึกษา ซึ่งผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลาย ตามหลักการของการใช้ทฤษฎีฐานราก และตามความสอดคล้องกับการสะท้อนประสบการณ์ ต่ออนาคตในการเป็นผู้สูงอายุของผู้วิจัย ดังนั้นจึงเลือกกรณีศึกษาที่มีสถานะทางสังคมคล้ายคลึงกับผู้วิจัย คือ อยู่ในชนชั้นกลาง ระดับกลางถึงบนโดยมีหลักเกณฑ์พื้นฐาน คือ เป็นผู้สูงอายุไทย ที่มีอายุมากกว่า 60 ปี อาศัยในเขตเมือง มีระดับ

การศึกษาอย่างต่ำในระดับปริญญาตรี นับถือศาสนาพุทธ และมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองได้ ตามแนวคิดเรื่องผู้สูงอายุของ Wheelwright (2003) กล่าวคือ มีความสามารถในการจัดการกับกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง และสามารถเดินทางได้ด้วยตนเอง จำนวน 6 คน โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 ข้อมูลของกรณีศึกษา

ลำดับที่	เพศ	อายุ	อาชีพ	สถานภาพ	จำนวนบุตร
1	หญิง	61	อดีตผู้บริหารธนาคาร	สมรส	3
2	ชาย	72	อดีตพนักงานธนาคาร	หย่าร้าง	3
3	ชาย	63	อดีตพนักงานรัฐวิสาหกิจ	สมรส	1
4	หญิง	64	อดีตพนักงานบริษัทเอกชน	ม่าย	-
5	ชาย	64	อดีตผู้บริหารบริษัท	สมรส	3
6	หญิง	62	ข้าราชการบำนาญ	หย่าร้าง	2

กระบวนการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาเรื่องความสุขและความพึงพอใจของผู้สูงอายุ: อดีตของท่าน อนาคตของเรานี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยของวิธีการเชิงคุณภาพ ที่ที่กระบวนการศึกษาวิจัยตามแนวคิดทฤษฎีฐานราก ผสมผสานกับวิธีการวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการทำความเข้าใจความหมาย กระบวนการความรู้สึนึกคิด เชื่อมโยงกับบริบทของสังคมนั้นใช้วิธีการหลายๆวิธีเพื่อสร้างแนวคิด นานาประการเกี่ยวกับปรากฏการณ์และไม่ใช่ทฤษฎีนำเพื่อศึกษาจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ (อารีย์วรรณ อ่วมตานี, 2553)

ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับประสบการณ์ตรงของผู้สูงอายุ กระบวนการกลั่นกรอง และถ่ายทอดออกมาในการสัมภาษณ์ รวมถึงการสังเกตพฤติกรรมในระยะเวลาที่เก็บข้อมูล

- กระบวนการศึกษาวิจัยประกอบไปด้วยกระบวนการหลักๆดังต่อไปนี้
1. ผู้วิจัยสร้างคำถามของงานวิจัยอย่างกว้างๆ โดยไม่มีข้อสรุป เนื่องจากวัตถุประสงค์ของทฤษฎีฐานราก คือ เพื่อค้นหาคำตอบของงานวิจัยจากการศึกษาข้อมูล
 2. การหากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยการเลือกแบบเจาะจง 6 คน คำนึงถึงความหลากหลายของข้อมูลที่จะได้รับ ความสนใจ ความเป็นไปได้ที่จะได้ข้อมูลตามที่ต้องการมากที่สุด

3. เก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลโดยการสังเกตและการสัมภาษณ์ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การสังเกต การวิจัยครั้งนี้ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการวิจัย การสังเกตและตีความผ่านผู้วิจัยเอง จึงไม่สามารถแยกตัวผู้วิจัยออกจากงานวิจัยได้ ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมของผู้สูงอายุที่กระทำในชีวิตประจำวัน พฤติกรรมและความสัมพันธ์กับบุคคลรอบตัว ลักษณะท่าทาง ชุ่มเสียง ที่เล่าเรื่องของตนเอง

3.2 การสัมภาษณ์ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ มีกรอบของข้อคำถามอย่างกว้างๆเพื่อไม่ให้ขาดประเด็นที่สำคัญ แต่มีความยืดหยุ่น คือหากผู้ให้ข้อมูลต้องการเล่าเรื่องอื่นๆที่ท่านนึกขึ้นมาได้ในขณะนั้น ผู้วิจัยจะปล่อยให้ท่านพูดไปโดยไม่ขัดจังหวะ และเมื่อจบเรื่องแล้ว จึงจะถามข้อคำถามอื่นๆต่อไป

ผู้วิจัยได้ตั้งใจเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ให้เป็นผู้ที่ผู้วิจัยรู้จักเป็นการส่วนตัวอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ก่อนการสัมภาษณ์ และลักษณะการสัมภาษณ์เป็นแบบสบายๆ ทำให้ผู้ให้ข้อมูลไม่รู้สึกเกร็ง และทำให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งมากขึ้น

4. วิเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูล หลังการสัมภาษณ์ กับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อหาประเด็นที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม และกลับไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล

5. หยุดเก็บข้อมูลเมื่อสามารถสร้างกรอบแนวคิด หรือ ข้อค้นพบขึ้นได้ หรือ เมื่อผู้วิจัยไม่พบข้อมูล หรือ ความคิดใหม่ๆจากการเก็บข้อมูล

6. ศึกษาข้อมูลทั้งหมดที่ได้รับ พิจารณาเปรียบเทียบข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่าน เพื่อจัดกระบวนการตรรกะ จัดกลุ่มข้อมูล และตั้งชื่อประเด็นที่ได้รับ

7. สำนวหาความเชื่อมโยงของแต่ละกลุ่มประเด็น ด้วยการหาเหตุและผลที่ตามมาเมื่อแสดงพฤติกรรมหนึ่งๆ รวมถึงแสดงความสัมพันธ์ของแต่ละประเด็น

8. ใช้กระบวนการเปรียบเทียบตลอดเวลา เพื่อหาความแตกต่าง

9. เขียนบรรยายการวิเคราะห์ โดยทั่วไป การวิเคราะห์ทฤษฎีฐานรากแสดงให้เห็นถึงตัวตนของสิ่งที่ค้นพบ และแยกย่อยออกเป็นประเด็นย่อยๆ

เมื่อสามารถนำเสนอทฤษฎีฐานรากได้แล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ค้นพบ ประกอบกับประสบการณ์ภายในของผู้วิจัยที่เกิดขึ้นระหว่าง และหลังการศึกษาข้อมูลมาเขียนสะท้อนด้วยวิธีการวิจัยรูปแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา เพื่อเสนอการวางแผนชีวิตในวัยสูงอายุของผู้วิจัยเอง

ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพเช่นนี้ ผู้วิจัยถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือของการวิจัย ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้นจึงขอนำเสนอตัวตนของผู้วิจัยและเหตุผลที่สนใจศึกษางานเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้โดยสังเขปดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยมีพื้นเพเป็นคนกรุงเทพฯ ซึ่งได้ใช้ชีวิตในวัยเด็กและศึกษาจนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากนั้นได้เริ่มทำงานในสาขาการโรงแรม และด้านอสังหาริมทรัพย์ จากนั้นจึงเดินทางไปศึกษาต่อด้านภาษาที่ประเทศฝรั่งเศส เมื่อกลับมายังประเทศไทย ได้ทำงานในสาขาการโรงแรม กับโรงแรม 2-3 แห่งในจังหวัดภูเก็ต

ปัจจุบันผู้วิจัยมีอายุ 31 ปี สถานภาพสมรส กับชาวฝรั่งเศส และมีลูกสาวอายุ 6 ขวบ 1 คน ผู้วิจัยตัดสินใจย้ายครอบครัวมาที่จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เนื่องจากสนใจสายงานเรื่องการพัฒนาบุคคล รวมถึงสนใจพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของคนในแต่ละวัย เนื่องจากผู้วิจัยมาจากครอบครัวใหญ่ที่มีเครือญาติที่สนิทเป็นจำนวนมาก ซึ่งเครือญาติส่วนใหญ่นี้ กำลังก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ และผู้วิจัยยังมีญาติผู้ใหญ่ที่อยู่ในวัยสูงอายุตอนปลาย ที่ต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิด เนื่องจากมีโรคประจำตัว

เมื่อมองดูผู้สูงอายุที่อยู่รอบตัว เริ่มเข้าสู่วัยสูงอายุ และผู้สูงอายุในปัจจุบันมีอายุยืนมากขึ้น ทำให้ผู้วิจัยตระหนักว่าคุณภาพชีวิตของวัยนี้ก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าวัยอื่นๆ ผู้วิจัยปรารถนาที่จะเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุข และสามารถใช้ชีวิตอย่างสงบ และต้องการที่จะดูแลญาติๆ ให้มีความสุขในชีวิตบั้นปลาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปใช้กับชีวิตจริง และเป็นแนวทางให้กับผู้ที่สนใจให้ได้รับประโยชน์ด้วยเช่นกัน